

Colijn en de 'aanpassing'

Het heeft om meer dan één reden zin, bij de figuur Colijn iets langer stil te staan. Als Kuypers opvolger was hij, vrijwel gedurende de gehele periode tussen de twee wereldoorlogen, de politieke leider van het anti-revolutionaire-volksdeel. Maar meer dan dat: in de jaren '20 tweemaal minister van financiën, eenmaal minister-president; in de jaren '30 viermaal kabinets-formateur en regeringsleider – dat laatste onafgebroken gedurende meer dan zes jaar. Nog meer: internationaal veruit de bekendste Nederlandse politicus. En tenslotte: een man in wiens capaciteiten en tekortkomingen wij in veel opzichten de weerspiegeling kunnen zien van een geheel tijdperk. Hij werd, zoals wij later nog te schetsen krijgen, in de allereerste fase van de Duitse bezetting korte tijd een omstreden figuur; natuurlijk zijn de opvattingen die hij toen verkondigde, niet los te maken van zijn ontwikkeling als mens en als staatsman. Die verdient dan ook onze volle aandacht.

Op 22 juni 1869 was Hendrik Colijn in de Haarlemmermeer geboren als zoon van een boer die zich nauw verbonden voelde met de Afscheiding van 1834, 'een wonderlijke man met zo'n sterke calvinistische inslag dat hij', aldus een familielid, 'eigenlijk meer ouderling dan boer was.' 'Terwijl hij de paarden mende, zong hij zijn psalmen.'¹ De zoon bezocht de openbare lagere school: er was geen andere. Boer wilde hij niet worden. Zestien jaar oud, verbond hij zich, na korte tijd kwekeling te zijn geweest, als vrijwilliger bij het instructiebataljon te Kampen waar hij tot officier kon opklimmen. Vele jaren lang betekende het geloof weinig voor hem, maar in zijn vier-en-twintigste levensjaar doorstond hij, zo schreef hij aan een neef en nicht, 'een bange strijd . . . Een krachtig geloof werd mijn deel, een onwankelbaar vertrouwen in de waarheid van Zijn woord.'² Pas toen verklaarde het meisje van zijn keuze, Helena Groenberg, zich bereid, met hem te trouwen. Het huwelijk werd in juli '93 gesloten. Kort nadien vertrok Colijn met zijn vrouw als tweede luitenant naar Indië. Hij is daar, met een onderbreking in 1904, meer dan zestien jaar gebleven: tot zijn een-en-veertigste levensjaar – een periode die niet slechts voor zijn carrière maar ook voor de consoli-

¹ G. Puchinger: *Colijn. Momenten uit zijn leven* (1962), p. 13. ² Aangehaald a.v., p. 15.